

www.dereta.rs

Urednik izdanja
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
Ta-Nehisi Coates
THE WATER DANCER

Copyright © 2019 by BCP Literary, Inc.
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

TA-NEHASI KOUTS

Ples sa vodom

Prevod sa engleskog

Igor Cvijanović

Beograd
2020
DERETA

— Za Čanu —

I

*Moja uloga je bila da ispričam priču roba.
Priči gospodara pripovedač nikad nije bio potreban.*

FREDERIK DAGLAS

I mogao bih da je vidim samo tamo, na onom kamenom mostu, plesačicu ovenčanu sablasnom plavom, jer upravo tuda bi je vratili kad sam bio mlad, onda kad je virdžinijska zemlja još bila crvena kao cigla i crvena od života, i premda je bilo drugih mostova preko reke Gus, vezali bi je i doveli preko tog, jer to je bio most koji se nastavljaao na drum što je vijugao dalje između zelenih brda i kroz dolinu pre nego što bi savio u jednom pravcu, a taj pravac je vodio na jug.

Oduvek sam izbegavao taj most jer je bio ukaljan uspomenama na majke, ujake, stričeve i rođake koji su otišli za Načiz¹. Ali znajući zastrašujuću moć sećanja, kako nam ono može otvoriti plava vrata iz jednog sveta u drugi, kako nas može preneti s planina u dolove, iz zelenih šuma u polja pod skorenim snegom, znajući sad da sećanje može da presavije zemlju poput krpe, i znajući, takođe, kako sam potisnuo uspomenu na nju u „dubine” svog uma, kako sam zaboravio, ali nisam zaboravio, sad znam da je ovo pripovedanje, ovo

¹ *Načiz* (*Nachez*, engl.) – gradić u državi Misisipi, čuven po velikim robovlasničkim plantažama pamuka, velikoj pijaci robova i kao južni kraj važnog puta (710 km) koji je počinjao u Nešvilu, u Tenesiju. (Sve napomene u tekstu su prevodiočeve.)

Prevođenje, moralo da počne tamo na onom fantastičnom mostu između zemlje živih i zemlje izgubljenih.

Tapšala je u ritmu đube² na mostu, sa zemljanim vrčem na glavi, dok se široka izmaglica dizala s reke naviše i štipala joj bose pete što su tukle po kaldrmi, od čega su joj se tresle školjke na ogrlici. Zemljani vrč se nije pomerao; delovalo je kao da je deo nje, tako da joj je, bez obzira na visoko dignuta kolena, bez obzira na povijanja i izvijanja glave ili razmahane ruke, vrč čvrsto stajao na glavi poput krune. A videvši taj neverovatni poduhvat, znao sam da je ta žena što tapše u ritmu đube, ovenčana sablasno plavom, moja majka.

Niko drugi je nije video – ni Mejnard, koji je na zadnjem sedištu novog „milenijum” fijakera, ni bludnica koja ga je opčinila svojim čarima, a što je najčudnije, ni konj, iako su mi bili rekli da konji imaju nos za stvari koje zalutaju iz drugih svetova i zabasaju u naš. Ne, samo sam je ja video s kočijaškog sedišta na fijakeru i bila je baš onakva kako su je opisivali, baš kakva su rekli da je bila u davna vremena kad bi uskočila u krug sačinjen od sve moje rodbine – tetke Eme, Janga Pija, Honasa i ujka Džona – i onda bi tapšali, lupali se po grudima i mlatili po kolenima, terajući je da igra dvaput brže, a ona bi snažno udarala nogama o prašnjavo tlo, kao da gnječi neko gmi-zavo stvorenje pod petama, i savijala se u struku i pregibala, potom uvijala i vrtela presavijena kolena u skladu sa šakama, i dalje držeći zemljani vrč na glavi. Moja majka je najbolje plesala u Loklesu, tako su mi rekli, a toga sam se setio jer mi nije prenela ni delić tog dara, ali još više jer je taj njen ples privukao moga oca, što je pak dovelo do mog rođenja. I ne samo to, setio sam se zato što sam se sećao svega – svega, činilo se, sem nje.

Bila je jesen, vreme kad se trke sele na jug. Tog popodneva Mejnard je zamalo bio pobedio na čistokrvnom konju, i pomislio da bi tako mogao, napokon, zavredeti poštovanje Vrlih u Virdžiniji za

² *Đuba (juba, engl.)* – tradicionalni ples Afroamerikanaca koji se sastoji od udaranja nogama o tlo, tapšanja i udaranja po rukama, nogama i grudima.

kojim je žudeo. Ali kad je obišao krug na velikom gradskom trgu, zavaljen nazad, duboko nazad u fijakeru, i isceren od uha do uha, muškarci iz društva su mu okrenuli leđa i nastavili da pučkaju svoje cigare. Nisu ga pozdravili. Bio je ono što će uvek biti – Spadalo Mejnard, Mejnard Bogalj, Mejnard Budala, bezvredni iver koji je miljama daleko pao od klade. Kipteo je od besa i naložio mi je da ga odvezem u staru kuću na obodu grada, u Starfol, gde je proveo noć s nekom bludnicom i dobio sjajnu ideju da je dovede u veliku kuću u Loklesu, te, krajnje sudbonosno, u iznenadnom nastupu stida, bio uporan da izađe sporednim pravcem iz grada, niz put Dam silk, sve do mesta gde se on spajao sa onim starim drumom, koji nas je opet doveo na obalu reke Gus.

Hladna, postojana kiša padala je dok sam gonio fijaker, a voda mi kapala sa oboda šešira i natapala pantalone. Čuo sam Mejnarda iza sebe kako se, uprkos svim svojim kljakavostima, pred bludnicom diči sopstvenim telom. Terao sam konja što sam brže mogao jer sam samo želeo da dođem kući i ne slušam više njegov glas, iako sam znao da se u svom životu nikada neću osloboditi i njega. Mejnarda, koji je držao moj lanac. Mejnarda, mog brata koji mi je postao gospodar. Pokušavao sam sve samo da ga ne čujem, tražio nešto što će mi odvući pažnju – uspomene na šuštanje kukuruza ili na davne partije ćorave bake. Ali ništa od toga se nije dogodilo, već je nastala iznenadna tišina, koja je izbrisala ne samo Mejnardov glas već i sve prigušene zvuke oko mene. I onda sam, zureći u pretinac svog uma, našao uspomene na izgubljene – muškarce koji se dostojanstveno drže na noćnim molitvama i žene što poslednji put obilaze voćnjake pod jabukama, usedelice što predaju svoje bašte drugima, stare osobenjake što psuju veliku kuću Loklesa. Mase izgubljenih, prevedene preko tog zlokobnog mosta, mase otelotvorenih u mojoj rasplesanoj majci.

Trgnuo sam uzde, no bilo je prekasno. Strmoglavio smo poleteli, a ono što se potom dogodilo zauvek je poremetilo moj osećaj

kosmičkog poretka. Ali bio sam tamo i video sam da se to dogodilo, a otada i pregršt stvari koje razotkrivaju granice našeg znanja, kao i koliko je još toga izvan njihovog domašaja.

Put pod točkovima je nestao, ceo most se rasplinuo, i na tren sam osetio kako lebdim na plavoj svetlosti, ili možda unutar nje. I bilo je toplo u njoj i sećam se te kratkotrajne toplote, jer čim sam izlebdeo iz nje, obreo sam se u vodi, pod vodom, te čak i sad dok vam ovo pričam, imam osećaj da sam ponovo tamo, u ledenom zagrljaju reke Gus, da me njena voda preplavljuje, i osećam onu naročitu plamenu agoniju što dolazi samo sa davljenjem.

Ništa nije nalik osećaju davljenja, jer to nije samo agonija, već i smetenost što ste se obreli u nepoznatim okolnostima. Um veruje da bi trebalo da ima vazduha, pošto vazduha uvek ima, a nagon za disanjem je toliko instinktivan da je potreban izvestan fokus kako bi se ta naredba osujetila. Da sam sâm skočio s mosta, mogao bih da objasnim novu situaciju u kojoj sam se obreo. Da sam čak pao preko ograde, razumeo bih, ako ni zbog čega drugog, ono zato što bi to bilo zamislivo. Ali imao sam osećaj kao da me je neko bacio kroz prozor direktno u dubinu reke. Nije bilo upozorenja. Pokušavao sam da dišem. Sećam se vapaja da uhvatim dah i još bolje se sećam agonije odgovora, agonije vode koja je kuljala u mene, i kako sam na tu agoniju odgovorio uzdisajem, što je samo unelo još više vode.

Ali nekako sam sabrao misli, nekako sam razabrao da ću svim tim mlataranjem samo brže da nastradam. Shvativši to, primetio sam da se u jednom pravcu vidi svetlo a tama u drugom, i zaključio da je tama dubina, a da svetlo to nije. Zalepetao sam nogama iza sebe i pružio ruke ka svetlu, grabeći vodu sve dok, napokon, kašljući i rigajući, nisam izbio na površinu.

A kad sam izašao na vazduh, probivši se kroz tamnu vodu u dioramu sveta – olujni oblaci su visili o nevidljivoj niti, crveno sunce je bilo zakačeno nisko spram njih, a iza sunca, pružali su se bregovi

prekriveni travom – osvrnuo sam se i pogledao kameni most, koji je zasigurno bio, moj bože, osamsto metara dalje.

Delovalo je kao da most gotovo beži od mene, jer me je matica nosila, a kad sam se okrenuo da zaplivan ka obali, i dalje me je ista ta matica, ili neka nevidljiva struja ispod površine, vukla nizvodno. Nije bilo ni traga od žene čije je vreme Mejnard tako nesmotreno kupio. Ali ma kakve misli da su mi se o njoj vrzmale po glavi, Mejnard ih je prekinuo javivši se, kako je to često umeo, drekom i vikom, odlučan da napusti ovaj svet na istovetan način na koji je proputovao kroz njega. Bio je blizu, nosila ga je ista matica. Mlatao je rukama, urlao, kratko se zadržao na površini i onda nestao, da bi se ponovo pojavio nekoliko sekundi kasnije, vičući i teško se održavajući na vodi.

„Pomozi mi, Haj!”

I tako mi je, dok mi je vlastiti život visio nad crnim bezdanom, upućen poziv da spasem drugog. Trudio sam se bio, u mnogim prilikama, da naučim Mejnarda da pliva, a on je te savete prihvatio kao što je prihvatao i sve druge savete – bio je nehajan i površan u pokušajima, a potom uvređen i zadržat kad taj nemar ne bi urodio plodom. Sad mogu da kažem da ga je ropstvo ubilo, da je ropstvo napravilo dete od njega, i da je sad, bačen u svet gde ropstvo nije imalo veliku moć, Mejnard bio mrtav istog trena kad je dotakao vodu. Oduvek sam mu bio zaštitnik. Dobrom voljom i poniženjem spasao sam ga da ga Čarls Li ne ubije; bezbroj puta posebnim molbama poštedeo gneva našeg oca; lično sam ga oblačio svakog jutra; stavljao u krevet svake noći; i ja sam sad osećao zamor, i u telu i u duši; i ja sam se, tamo, borio protiv siline matice, protiv fantastičnih događaja koji su me tu doveli, a sad sam se borio i sa zahtevom da, još jednom, spasem drugog, u trenutku kad nisam mogao da smognem snage da spasem sebe.

„Pomozi mi!”, ponovo je povikao, a potom se izderao: „Molim te!” Rekao je to poput deteta, što je oduvek i bio, preklinjući.

I primetio sam, koliko god da je to bilo tvrdokorno, čak i tamo u reci Gus dok sam gledao smrti u oči, da se ne sećam da je ikad pre toga govorio na način koji je odražavao pravu prirodu naših položaja.

„Molim te!”

„Ne mogu”, doviknuo sam preko vode. „Bacili smo potkove!”

Nakon tog priznanja nadolazeće pogibije, uspomene na vlastiti život su me nezvano zapljusnule i onda se ista ona plava svetlost koju sam video na mostu vratila i ponovo me zaogrnila. Pomislio sam na Lokles, na sve svoje voljene, i tačno tamo na sredini magličaste reke video sam Tinu, na dan kad se pere veš, staricu koja tegli ogromne lonce pune vrele vode i poslednjim atomima snage tuče mokru odeću sve dok ona ne ostane samo vlažna, a staričine ruke bolne. I video sam Sofiju u rukavicama i šeširiću, poput gospodariče, jer je njena dužnost to iziskivala od nje, i gledao sam je, kao i tako mnogo puta pre toga, kako zadiže zvono haljine do članaka i silazi divljom stazom da vidi čoveka koji ju je držao u lancima. Osetio sam kako mi se udovi predaju i da me sve više kopkaju misterija i konfuzija događaja koji su me doveli u te dubine, te ovaj put, kad sam nestao s površine, više nije bilo grozničavosti, nije bilo borbe za dah. Osećao sam se kao da nemam težinu, te sam, i dok sam tonuo u reku, imao osećaj da se izdižem u nešto drugo. Voda se cedila s mene i bio sam sâm u toplom, plavom džepu dok je reka tekla izvan i oko mene. I tad sam znao da napokon idem Bogu po nagradu.

Misli su me vratile još dalje unazad, ka onima koji su odvedeni iz ove Virdžinije, odvedeni za Načiz, i pitao sam se koliko njih je uspelo da ode još dalje, dovoljno daleko da me pozdravi u narednom svetu u koji sam sad dospevao. I video sam svoju tetku Emu, koja je radila u kuhinji sve te godine, kako prolazi pored s poslužavnikom punim kolača od đumbira, premda nijedan od njih nije bio namenjen za nju ili njenu rodbinu. Možda će i moja majka biti tamo, a onda, brzinom misli, video sam je kako leprša, meni pred

očima, i izvodi ples sa vodom u krugu. I razmišljajući u svemu ovo-me, o svim pričama, bio sam spokojan, čak i zadovoljan, što sam se uzneo u tamu, što sam pao u svetlost. Bilo je spokoja u toj plavoj svetlosti, više spokoja nego u samom snu, a još više od toga, bilo je slobode, i znao sam da stari nisu lagali, da zaista postoji naš dom, život izvan Dužnosti, gde je svaki trenutak svanuće iznad planina. I tako je velika bila ta sloboda da sam postao svestan zamornog breme-na za koje sam uvek smatrao da je nepromenljivo, breme koje je sad smeralo da me prati i u večnost. Okrenuo sam se i iza sebe video to breme – to breme je bio moj brat, urlao je, mlatarao, vrištao, preklinjao za život.

Celog života sam bio podređen njegovim hirovima. Bio sam mu desna ruka i otuda nisam imao svoju ruku. Ali tome je sad došao kraj. Jer sam se izdizao, izdizao iz tog sveta Vrlih i Zaduženih. Poslednji put sam Mejnarda video dok se batrgao rukama i nogama u vodi i pokušavao da zgrabi ono što više nije mogao da drži, sve dok nije počeo da bleđi preda mnom, poput svetlosti što se mreška na talasu, a njegovi krici utihnuli pod bučnim ništavilom posvuda oko mene. I onda je nestao. Voleo bih da kažem da sam tugovao istog trena ili da sam nekako obratio pažnju. Ali nisam. Išao sam ka svom kraju. On je išao ka svom.

Utvare su se sad primirile ispred mene i usredsredio sam se na svoju majku, koja više nije plesala, već je klečala pred nekim dečakom. I prislonila je šaku dečaku na obraz, i poljubila ga u glavu, i stavila mu ogrlicu od školjki u šaku, i zatvorila mu šaku oko tog predmeta, i onda stala, zatvorivši usta obema šakama, i okrenula se i otišla u daljinu, a dečak je stajao u mestu i gledao, i onda plakao za njom, i onda krenuo za njom, i onda potrčao za njom, i onda pao u trku, i ostao da leži zarivši uplakano lice u naručje, i onda je ustao i okrenuo se, ovaj put ka meni, i prišavši mi, otvorio je šaku i ponudio mi ogrlicu, i onda sam video, napokon, svoju nagradu.

Ta-Nehasi Kouts
PLES SA VODOM

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Sonja Milovanović

Korektura
Aleksandra Šašović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-316-0

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2020.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**
KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-31

КОУТС, Та-Нехизи, 1975–

Ples sa vodom / Ta-Nehasi Kouts ; prevod sa engleskog
Igor Cvijanović. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta,
2020 (Beograd : Dereta). – 409 str. ; 21 cm

Prevod dela: The Water Dancer / Ta-Nehisi Coates. –
Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-316-0

COBISS.SR-ID 21051401